

Standardy bankovních aktivit
Standard ČBA č. 49
SCREENING KLIENTSKÉHO PORTFOLIA
BANK VŮČI SANKČNÍM SEZNAMŮM

Praha 27.11.2023

Zpracoval: Kolektiv autorů – zástupců peněžních ústavů

Účinnost od: 1.7.2024

OBSAH

ÚVOD.....	3
1. ZÁKLADNÍ PRAVIDLA SANKČNÍHO SCREENINGU	4
2. DEFINICE	5
3. ZJIŠŤOVÁNÍ OSOB A SUBJEKTŮ, NA KTERÉ SE VZTAHUJÍ MEZINÁRODNÍ SANKCE.....	5
4. KONKRÉTNÍ SANKČNÍ SEZNAMY.....	6
5. AKTUALIZACE SANKČNÍCH SEZNAMŮ.....	6
6. FREKVENCE KONTROLY PORTFOLIA BANKY VŮČI SANKČNÍM SEZNAMŮM.....	7
7. KONTROLA.....	7

ÚVOD

Jednou ze základních povinností bank, jakožto povinných osob dle zákon 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu ("AML zákon"), je zjišťovat, zda klient, fyzická osoba jednající za klienta v daném obchodu nebo obchodním vztahu a jeho skutečný majitel, pokud je povinné osobě znám, není osobou, vůči níž Česká republika uplatňuje mezinárodní sankce podle zákona č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí („zákon o mezinárodních sankcích“), zákona č. 1/2023 Sb., o omezujících opatřeních proti některým závažným jednáním uplatňovaných v mezinárodních vztazích („sankční zákon“), Nařízení vlády č. 210/2008 Sb. k provedení zvláštních opatření k boji proti terorismu, vyhlášky č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a případné další, zde nezmíněné platné a účinné právní předpisy a zákony, které se tímto tématem zabývají.

Zajištěním stejného standardu pro screening klientského portfolia vůči sankčním seznamům u bankovních domů na území České republiky (členů České bankovní asociace), se zajišťuje, aby v rámci domácího platebního styku nebyly prováděny platby mezi sankcionovanými subjekty. Cílem tohoto dokumentu je tak zajistit, že bude bankami nastaven a dodržován stejný standard pravidel vycházející z platných nařízení k sankčnímu screeningu, čímž nedojde k porušení těchto nařízení. V důsledku se tak banky mohou spoléhat na provádění screeningů domácích transakcí skrze screening portfolia ostatních bank.

Na úrovni bankovního trhu byla nad daty transakčního monitoringu uskutečněna Analýza počtu generovaných false positive alertů, které by vznikaly v důsledku implementace screeningů domácích plateb. Banky provedly screening pole *Poznámka*, pole *Plátce / Příjemce platby* za všechny transakce na straně banky plátce/příjemce. Celkový počet alertů generovaných za 1 den za všechny členské banky ČBA za výše uvedené pole činil více než 10 tisíc. Z této analýzy také vyplynulo, že veškeré alerty vygenerované v rámci screeningů domácích plateb byly false positive alerty.

1. ZÁKLADNÍ PRAVIDLA SANKČNÍHO SCREENINGU

Podstatou sankčních opatření je zamezit zpřístupnění peněžních prostředků a zdrojů sankcionované osobě, poskytování plnění apod. V praxi toto znamená, že ověřování se sankčními seznamy je nutné provést před uzavřením obchodu nebo obchodního vztahu.

V případě, že na subjekt jsou uvaleny mezinárodní sankce v době, kdy má již existující obchodní vztah s Bankou, má Banka nastavena opatření, která umožní včas zjistit, že se klient stal sankcionovanou osobou kdykoliv v průběhu jeho trvání a postupuje v souladu s relevantními ustanoveními AML zákona a zákona o mezinárodních sankcích. Mezi tato ustanovení zpravidla patří zmrazení majetku a neumožnění provedení odchozích transakcí. Důsledkem sankčního screeningu a provedení následných opatření je zamezení, aby finanční prostředky podléhající sankcím u jedné Banky nebyly předmětem příchozí transakce klienta jiné Banky. Účelem je také to, aby odchozí prostředky nebyly zpřístupněny v bance příjemce osobě, která se nachází na sankčních seznamech.

Účinnost opatření sankčního screeningu jsou v praxi uplatňována před navázáním obchodního vztahu skrze prověření klienta a osob na něj navázaných proti platným sankčním seznamům. V průběhu trvání obchodního vztahu je účinnost opatření sankčního screeningu zajištěno skrze pravidelný průběžný hromadný screening portfolia klientů a osob na ně navázaných.

Zároveň Banka uplatňuje real-time transakční sankční screening pro všechny zahraniční transakce za účelem naplnění zákonných povinností.

K určení shody klienta a osob na něj navázaných na sankční seznamy uplatňují banky nižší hranici shody, než je 100 % (tzn. že neuplatňují pouze úplnou shodu), čímž je umožněno odhalit i subjekty, u kterých vlivem transkripce či fonetickým přepisem dochází ke změnám jmen a názvů. Dalším klíčovým předpokladem efektivního a korektního sankčního screeningu je řádné dodržování KYC postupů stanovených zákonnými požadavky.

Banka zavede formální písemné postupy v oblasti sankčního screeningu a uplatňovaných opatření, které budou obsahovat vždy minimálně:

- vymezení odpovědností rolí pro zaměstnance, kteří jsou zapojeni do nastavování a vyhodnocování sankčního screeningu;
- pravidla pro zpracování nebo eskalaci alertů, jak pro případy zjištění shody, tak pro tzv. falešné shody (z vyhodnocení alertů by mělo být zřejmé, co vedlo k danému rozhodnutí),
- pravidla pro archivaci alertů z důvodu rekonstruovatelnosti,
- nastavení, pokud je pro Banku relevantní, v jakých případech je využíváno manuálního a v jakých automatického screeningu;
- povinnost provádět školení osob vyhodnocujících sankční screening;
- postupy pro pravidelné monitorování výkonnosti sankčního screeningu (např. alespoň v pravidelné AML Hodnotící zprávě).¹

Mezinárodní sankce mohou být uvaleny kromě osob a entit také na široké spektrum služeb a zboží. Tento benchmark se však vztahuje pouze na minimální standardy, kterými je zabráněno, aby se v portfoliu Banky vyskytovaly sankcionované subjekty.

¹ Ověření funkčnosti a bezpečnosti systému sankčního screeningu by mělo probíhat také v souladu s principy IS/IT

2. DEFINICE

Ex-post screening – zpětný, zpravidla dávkový, screening portfolia Banky.

False positive – alert, jehož závěrem je vyvrácena shoda se subjektem obsaženým na sankčním seznamu.

KYC – Know Your Customer – zásada „poznej svého klienta“

Real-time screening – screening probíhající v reálném čase nad aktuálně zpracovávanými daty.

Sankční seznam – oficiální seznam osob a entit vůči kterým jsou uplatňována sankční opatření, a který je vydán odpovědným orgánem (např. orgány Evropské unie).

True hit – alert, jehož závěrem je potvrzena shoda se subjektem obsaženým na sankčním seznamu.

3. ZJIŠŤOVÁNÍ OSOB A SUBJEKTŮ, NA KTERÉ SE VZTAHUJÍ MEZINÁRODNÍ SANKCE

Zjišťování subjektů, na které se vztahují mezinárodní sankce, provádí Banka před uzavřením obchodu nebo obchodního vztahu a je v rámci prvotní identifikace prováděno pomocí dostatečně robustního procesu, případně aplikace v reálném čase. Zjišťování dále probíhá v pravidelných intervalech hromadným screeningem, kterým je zajištěno, že budou odhaleny případné sankcionované subjekty v již existujícím portfoliu Banky.

Fyzické a právnické osoby (a osoby k nim přidružené v různých rolích), které Banka kontroluje oproti sankčním seznamům při identifikaci a kontrole klienta a následně pravidelně v průběhu obchodního vztahu, jsou vždy minimálně:

- Klient,
- osoba jednající za klienta:
 - členové statutárního orgánu právnické osoby
 - zmocněnci a zákonní zástupci klienta
 - osoby oprávněné disponovat s majetkem klienta v rámci obchodního vztahu s Bankou
- osoby a entity ve vlastnické struktuře klienta

Screening:

- fyzických osob obsahuje vždy minimálně všechna jména a příjmení.
- právnických osob obsahuje vždy minimálně obchodní firmu nebo celý název společnosti.

Nad rámec minimálních údajů, které by měly vstupovat do screeningů, je možné porovnání se sankčními seznamy provádět nad dodatečnými údaji, kterými Banka o svých klientech a osobách na ně navázaných disponuje. Těmito údaji může být např. datum narození, díky kterému může být automaticky zjištěno, zda se jedná o potenciální sankční shodu i v případech, kdy názvy subjektů s klienty se shodují nad stanovenou hranici.

4. KONKRÉTNÍ SANKČNÍ SEZNAMY

Sankční screening probíhá vždy přinejmenším vůči subjektům obsaženým v seznamech vydávaných:

- Evropskou unií jejími orgány k tomu určenými
- Českou republikou
- Organizací Spojených Národů a jejími orgány k tomu určenými

Banka v souladu se svým rizikově orientovaným přístupem a dalšími faktory (např. korespondenční vztahy) může v různé šíři do screeningu zapojit také další sankční seznamy, nejčastěji se může jednat např. o seznamy vydávané:

- Office of Foreign Assets Control (OFAC) – sankční seznam USA
- Office of Financial Sanctions Implementation (OFSI) – sankční seznam Spojeného království

5. AKTUALIZACE SANKČNÍCH SEZNAMŮ

Banka na pravidelné bázi kontroluje, zda došlo k aktualizaci sankčních seznamů a Bankou používanou databázi sankčních subjektů aktualizuje bez zbytečného odkladu po aktualizaci relevantního sankčního seznamu. Doba pro aktualizaci databáze Banky se může lišit v závislosti na provozu Banky a možnosti navazování obchodního vztahu a provádění plateb.

Aktualizace základních, veřejně dostupných sankčních seznamů (EU, ČR, OSN) probíhá bez zbytečného odkladu, ve lhůtě D+1, tedy do konce následujícího pracovního dne, kdy došlo k vydání aktualizovaného sankčního seznamu. Doba aktualizace sankčních seznamů je vždy bez zbytečného odkladu. V odůvodněných případech se může prodloužit, například:

- Mimořádný výpadek systému sankčního screeningu na straně Banky nebo případného dodavatele
- Důvody spočívající v provozní činnosti Banky nebo dodavatele (např. Banka provozuje svou činnost a zpracovává platby pouze v pracovní dny, aktualizace seznamu u mateřské společnosti apod.)
- Rozdíl v časových zónách a rozdílnost státních svátku v případě, že systém na sankční screening je dodáván v rámci nadnárodní skupiny nebo je poskytován externím dodavatelem.

Aktualizace může probíhat skrze komerčně dodávané nástroje, vlastní vyvinutá řešení nebo skrze mateřské společnosti v případě, že je Banka součástí skupiny.

Povinnost provést lookback analýzu

V případě výpadku aktualizace systému Banka provede lookback analýzu, o jejímž výsledku, v případě, že bude odhalen true hit, informuje ostatní banky, které přistoupily k tomuto standardu a na jejichž transakce/portfolio by zjištěné nálezy mohly mít vliv. Tento postup se použije i v případě, že screening portfolia oproti aktualizovanému sankčnímu seznamu proběhne později než v D+2.

V případě, že je výpadek aktualizace systému závažný a dá se očekávat, že bude dlouhodobý, informuje Banka o tomto výpadku ostatní banky, které přistoupily k tomuto standardu.

Každá banka nadále zváží další kroky v rámci interně nastaveného rizikového přístupu.

6. FREKVENCE KONTROLY PORTFOLIA BANKY VŮČI SANKČNÍM SEZNAMŮM

Banka provádí screening portfolia svých klientů, stejně jako osob na ně navázaných, jak je vydefinováno v kapitole 3 tohoto benchmarku, na pravidelné bázi.

Kontrola klienta/ portfolia klientů Banky – probíhá ve dvou fázích:

- Kontrola nového klienta – kontrola je součástí procesu schvalování, tedy je podstatným kritériem při schvalování onboardingu klienta.
- Kontrola existujícího klienta – kontrola portfolia klientů Bankou probíhá vždy bez zbytečného odkladu poté, kdy dojde k aktualizaci některého z povinných sankčních seznamů (EU, OSN, ČR), nebo změně údajů vedených o klientovi. Tato kontrola nemusí být provedena v případě, že Banka provádí screening portfolia na denní bázi.

Investigace potenciálních shod se subjekty na sankčních seznamech probíhá v rámci běžné pracovní doby odpovědných zaměstnanců Banky.

V případě výpadku systému, informuje daná Banka ostatní banky a provede lookback, o jehož výsledku, v případě, že bude odhalen true hit, informuje ostatní banky, které přistoupily k tomuto standardu. Každá banka nadále zváží další kroky v rámci interně nastaveného rizikového přístupu.

7. KONTROLA

Banka v rámci činnosti sankčního screeningu klientského portfolia zajistí:

- a) soulad takto vykonávaných činností s příslušnými právními předpisy;
- b) výkon dohledu, včetně případné kontroly skutečností podléhající dohledu u poskytovatele systému;
- c) účinnost, ucelenost a přiměřenost předpokladů řádné správy a řízení, řízení rizik a vnitřní kontroly včetně dodržování právních povinností, zejména pravidel obezřetného podnikání;
- d) nedotknutelnost právních vztahů Banky s klientem; a
- e) stanovení auditního cyklu kontroly dodržování tohoto standardu interním / externím auditorem. Soulad s pravidly sankčního screeningu portfolia Banky a jejich účinnost uvedené v tomto standardu by měly být podrobeny internímu / externímu auditu minimálně jednou za tři roky. Výsledky tohoto auditu budou banky, které přistoupí k tomuto standardu, vzájemně sdílet. Sdílení podléhá pouze výsledky s přímým dopadem na dodržování tohoto standardu. Sdílet se budou pouze výroky týkající se sankčního screeningu na obecné úrovni, ze které by mělo být patrné, zda sankční screening splňuje požadavky potřebné pro tento standard. Za nesplnění požadavků tohoto standardu jsou považovány nálezy interního / externího auditu se závažností odpovídající nejvyšší závažnosti (případně druhé nejvyšší závažnosti u čtyř a víceúrovňové škály), které mají faktický dopad na plnění povinností podle standardu. Budou-li zjištěny nedostatky v této oblasti i v rámci jiného auditu, budou zjištěné nedostatky sdíleny s ostatními bankami dle identických principů.

Na základě výsledku auditního zjištění je na rozhodnutí každé banky, zda je zjištěný stav pro subjekt dostatečný vzhledem k nastavenému risk apetitu.

Banka, která přistoupí k tomuto standardu se zavazuje, že zajistí kontrolovatelnost a vymahatelnost pravidel uvedených v tomto standardu.

Banka zavede adekvátní Business continuity plan pro situace, kdy dojde k dlouhodobému výpadku některých částí systému a není možné v přiměřeném čase zprovoznit provádění sankčního screeningu. Postup pro krátkodobé výpadky je řešen výše.

Banka bude vůči ostatním bankám, které nepřistoupí k tomuto standardu, aplikovat opatření sankčního screeningu tuzemských plateb.

Účinnost standardu je stanovena na 1.7.2024.